

HERNER-KOVÁCS ESZTER*

Nacionalizmus kutatásokról New Yorkban

21. Association for the Study of Nationalities
Convention, Columbia University, New York, 2016.
április 14-16.

Az Association for the Study of Nationalities (ASN) a nacionalizmustanulmányok (tágan értelmezett) tudományterületének meghatározó nemzetközi tudományos társasága, amely azzal a misszióval jött létre, hogy az etnicitás, a nemzeti kisebbségek, az etnikai konfliktusok, az anyaállami nemzetpolitikák témakörében születő kutatásokat széles körben elérhetővé tegye, illetve összekösse az ezeken a területeken tevékenykedő tudósokat. Az egyesület története az Amerikában élő ukrán kutatók egy csoportjához kötődik, akik a hetvenes években a Shevchenko Scientific Society of New York égisze alatt megalapították a *Nationalities Papers* című folyóiratot. A lapban eleinte ukrán és balti kutatók publikáltak, majd a nyolcvanas évek közepétől a folyóirat fókuszát kitérítette a Szovjetunió egyéb tagállamainak nemzeti-etnikai kérdéseire, a kilencvenes évektől pedig a közép-európai államok nemzeti-etnikai problémái is a folyóirat fókuszába kerültek. Mára az ASN-hez két folyóirat is szervesen kapcsolódik (a *Nationalities Papers* és az *Ethnopolitics*), és noha ezek fókuszát földrajzi szempontból hivatalosan továbbra is Kelet-Közép-Európától a Kaukázusig terjed, napjainkra lényegében a nacionalizmustanulmányok globális folyóirataivá váltak.

* A szerző az MTA TK Kisebbségkutató Intézetének tudományos segédmunkatársa. E-mail: herner-kovacs.eszter@tk.mta.hu

Az egyesület tagjai között az akadémiai és egyetemi kutatók mellett szakpolitikai tanácsadók, doktoranduszok, illetve nemzetközi szervezetek szakértői is jelen vannak. Az ASN vezetőségében a nacionalizmustanulmányok nemzetközi szakirodalmának megkerülhetetlen szerzői vannak jelen: elnöke Csergő Zsuzsa, a kanadai Queen's University Politikatudományi Intézetének professzora, az igazgatóságnak és a tanácsadó testületnek pedig a legjobb észak-amerikai és nyugat-európai egyetemek professzorai a tagjai.

Az ASN legfontosabb eseménye az évente a New York-i Columbia Egyetemen megrendezésre kerülő háromnapos konvenció,¹ amely a klasszikus konferencia műfaján túllépve dokumentumfilm-vetítésekkel, könyvbemutatókkal és kerekasztal-beszélgetésekkel lehetőséget biztosít arra, hogy a résztvevők a tematikus blokkok közötti szabadidőt is tudományos jellegű tevékenységekkel tölthessék ki. A 2016-os ASN World Convention április 14-e és 16-a között zajlott, amelyen – a korábbi évekhez hasonlóan – több mint 150 panel kapott helyet. A konvenció már csak a résztvevő előadók száma miatt is komoly előkészítéseket igényel: a jelentkezés még az előző év novemberében lezárul, az elfogadott előadástervezetekről január végéig küldenek értesítést, a kéziratokat pedig március közepéig kell elküldeni annak érdekében, hogy a felkért hozzászóló (discussant) érdemi visszajelzést tudjon adni az előadónak a konferencia napján. Ez a felkért hozzászólói szerep elviekben komoly segítséget jelenthet abban, hogy a benyújtott kéziraatra egy szóbeli peer review érkezzen, vagyis a nemzetközi publikálási folyamatnak egy első, informális állomása is lehet ez, ami segítheti a szerzőt abban, hogy tanulmánya mielőbb befogadást nyerjen valamelyik nemzetközi folyóiratban.

A 2016-os ASN World Convention szekciói mind téma, mind régió szerint széles spektrumot öleltek fel. Földrajzi bontás szerint a legtöbb előadás a Balkán és a Kaukázus térségéről szólt, ezeket szorosan követte Ukrajna, valamint a közép-kelet-európai államok, végül pár előadás szólt Törökországról és Oroszországról. Tematikai

¹ Az éves New York-i konvención kívül az ASN néhány évente szervez kisebb volumenű konferenciát Európában is: 2014-ben éppen Budapesten, a Central European University-vel közös szervezésben került ilyenre sor, 2016-ban pedig Litvániában zajlott az ASN európai konferenciája.

szempontból a nacionalizmus elméleti oldalai (államépítés, önrendelkezési jog, mítoszteremtés, emlékezet-politika stb.) és gyakorlati megvalósulásai (szélsőjobboldali mozgalmak erősödése, állampolgárság, sport, digitális nacionalizmus stb.) egyaránt kiemelkedő számban jelentek meg a panelek témái között, de természetesen a migrációs válság, mint a nacionalizmushoz (is) köthető aktuálpolitikai jelenség is több panelben előkerült. Megemlítendő, hogy Benedict Andersonnak és Fredrik Barth-nak a nacionalizmustanulmányok területén elért teoretikai jelentőségéről külön kerekasztal beszélgetést kezdeményeztek a konferencia szervezői.

A posztszocialista térséggel foglalkozó blokkok körében népszerű téma volt a nemzet- és identitásépítés, valamint a kommunizmus társadalmi öröksége, a jugoszláv utódállamok esetében pedig a békefolyamat, az EU-csatlakozás és az emlékezetpolitika. A Kaukázus államairól szóló szekciók többsége a béke és konfliktus témakörére (Abházia és Dél-Oszétia, Csecsenföld) fókuszált, de a demokratizáció és az állam- és nemzetépítés is több panel témájául szolgált. Ukrajna esetében – nem meglepő módon – öt blokk is a Majdan előtti és utáni politikai és társadalmi helyzetről, illetve magáról a háborúról szólt, amiket történelmi (Ukrajna az I. világháborúban és a két világháború között) és identitásváltozási témák egészítettek ki. A migrációs válság kapcsán a balkáni és a közép-európai államokon átvonuló menekülthullám hatásai és az EU-s migrációs politika szerepelt több panel előadásai között. Oroszország kapcsán az állam külpolitikája és a nyugattal való viszonya, Törökország esetében pedig a kurd kérdés és a török nacionalizmus aspektusai (modernizáció, vallás, gender) szerepeltek a kiemelt témák között. Egy-egy blokk szólt még kifejezetten a diaszpórákról, illetve a zsidó és a roma kisebbségekről.

Magyarország és a magyar kisebbségek általában hangsúlyosan szerepelnek az ASN-panelek témái között, és a magyar kutatói jelenlét is erős szokott lenni a rendezvényen. A korábbi években a magyar állampolgárság és a nemzetpolitika, valamint a roma integráció kérdéskörei köré szervezett blokkok voltak jellemzőek a konferenciára, amelyből a roma téma idén is önálló panelt alkotott (Roma in Romania and Hungary), emellett pedig idén külön szekció foglalkozott kifejezetten az amerikai magyar diaszpórával (The Hungarian North American Diaspora). Emellett magyar témák vagy

magyar kutatási eredmények kerültek előtérbe a migrációs, kelet-közép-európai panelekben (Sata Róbert: *Abundance of Citizenship: The Identity Effects of Non-Territorial Citizenship*; Hamerli Petra: *The Hungarian Optants in Transylvania in the Italian Diplomacy (1927-1931)*; Peter Vermeersch: *Nationalism, Electoral Democracy, and the Creation of New National Outsiders in Poland and Hungary*; Ferenc Viktória: *Ukraine's Democratization Process Through the Lens of Language Policy*; Kovály Katalin: *The Role of Social Capital in Economic Performance of Ukrainian Migrant Entrepreneurs in the Czech Republic*; Molnár Sansum Judit: *Ethnic Diversity, Autonomy and Political Community in Central and Eastern Europe: The Case of Hungary*; Csepeli György – Örkény Antal: *Patterns of Sociological and Social-Psychological Determinants of Islamophobia in Europe*). Az előadások mellett Benny Brunner és Keno Verseck 'The Erpatak Model' című dokumentumfilmje tartozott még a magyarországi témák közé.

Az előadások között és után (néha közben is) könyvbemutató kerekasztal-beszélgetések és dokumentumfilm-vetítések várták a konferencia résztvevőit, a konferencia végén pedig mindkét kategóriában díjazták a legjobbat. A bemutatott dokumentumfilmek tematikailag nagyjából 5 fő kategóriába sorolhatók be: Balkán, Kaukázus, Ukrajna, Közép-Európa, a nacionalizmus (elméleti megközelítések). Jól mutatja az Ukrajnával kapcsolatos témák dominanciáját, hogy a filmfesztivál győztese az *Oleg's Choice* című dokumentumfilm lett, amely egy fiatal ukrán fiú történetét mutatja be a kelet-ukrajnai harcok közepette. A konferencián 14 könyv bemutatójára is sor került, melyek között voltak elméleti jellegű munkák (*A Political Theory of Territory*; *Strangers in our Midst: The Political Philosophy of Immigration*), azonban az ukrán és orosz téma a könyvek között is fokozottan jelen volt (*The New Russian Nationalism: Imperialism, Ethnicity and Authoritarianism 2000–2015*, *The Paradox of Ukrainian Lviv*, *Total Wars and the Making of Modern Ukraine, 1914-1954*, *Trafficking Justice: How Russian Police Enforce New Laws, from Crime to Courtroom*). Az ASN által évente a legjobb könyvnek odaítélt Rotschild Prize-t végül Edin Hajdarpasić: *Whose Bosnia? Nationalism and Political Imagination in the Balkans, 1840-1914* (Cornell University Press, 2015) című könyve kapta, amely a 19-20. századi boszniai nacionalista mozgalmakat és az azokra adott birodalmi válaszokat mutatja be. Az

ASN konferenciájára jelentkező PhD hallgatók tanulmányai között szintén díjat osztanak ki, amelyet a könyvhöz hasonlóan egy Balkán-témájú írás, Vujo Ilić: *Civil War Mobilization in Tribal Society: Evidence from 1941-1942 Montenegro* című munkája nyert el.

Némiképp zavaró volt a konferencián, hogy egy-egy fogalmat a szervezők nem használtak következetesen, így például a „Central European Diasporas” című blokkban szó volt az erdélyi magyar felsőoktatásról, a karéliei litván kisebbségről, de dél-amerikai litván diaszpóráról is, vagyis a történelmi és az emigráns kisebbségek között nem minden esetben tettek különbséget a szervezők. Emellett nem volt szerencsés, hogy hasonló témájú panelek gyakran egymással párhuzamosan futottak, így a téma iránt érdeklődők nem tudtak minden olyan előadást meghallgatni, amelyre kíváncsiak lettek volna. Az ASN konferenciái emellett minden évben szembesülnek azzal a kihívással, hogy az előadások – noha komoly előszelekción esnek át – minősége sok esetben nagy eltéréseket mutat, akár egy blokkon belül is. Mindezek ellenére azonban az ASN éves New York-i konferenciája a nacionalizmustanulmányok területén tevékenykedő akadémikusok, professzorok és feltörekvő doktoranduszok fontos seregszemléje, ahol a kutatók valóban értesülhetnek a legújabb kutatásokról és publikációkról, a konferencián való részvétel pedig – ahogy már említettük – adott esetben egy komoly nemzetközi publikációhoz való ugródeszkát is jelentheti.